

Република Португалия

Площ:	92 391 кв. км.
Население:	10,0 млн. души (2000 г.).
Столица:	Лисабон.
Официален език:	португалски.
Религия:	католици (90%).
Паритна единица:	евро (до 2002 г. ескудо).
Административно деление:	2 автономни области (Азорски острови и Архипелаг Мадейра) и 22 окръга.
Държавно устройство:	република. Държавен глава – президент, избран чрез общо, пряко и тайно гласуване за срок от 5 г. Законодателен орган – Кортеси (еднокамарен парламент). Изпълнителен орган – Министерски съвет.

1. Общи бележки

Правната уредба на съдебната власт в Република Португалия се съдържа в глава V (чл. 202-220) от Конституцията (1976 г.).

Конституцията в чл. 218 посочва Висшия съдебен съвет като орган на управление на съдилищата.

Статутът на прокуратурата е конституционно уреден в глава V, посветена на съдебната власт, и е подробно регламентиран в Закона за прокуратурата (1998 г.). Разпоредбите, регламентиращи тази институция, обаче не съдържат текст, който изрично да обозначава прокуратурата като орган на съдебната власт.

Управлението на прокуратурата се осъществява от Висшия прокурорски съвет. Той съставлява част от Главната прокуратура.

При осъществяване на своите правомощия органите на съдебната власт се подпомагат от полицията. За по-тежки престъпления, както и за някои отделни видове престъпления, компетентен орган е специално създадената съдебна полиция. Статутът на съдебната полиция е уреден в Закона за съдебната полиция (1945 г.).

Взаимоотношенията между основните участници в наказателното производство са уредени в Наказателно-процесуалния кодекс.

2. Съдилища

2.1. Основни принципи

Правосъдието се осъществява от съда в името на народа. Конституцията в чл. 203 прогласява принципа на независимостта и

безпристрастността на съдиите. При осъществяване на правосъдната функция те се подчиняват само на закона.

Съдебните актове се ползват със задължителна сила по отношение на всички правни субекти. Конституцията регламентира публичността на съдебните заседания.

Друго основно начало – участието на обществеността в гражданското и наказателното производство, е регламентирано в чл. 207 от Конституцията. Представителите на обществеността участват в съдопроизводството под три форми: като жури, като съдебни заседатели и като съветници към съдебен състав. Съгласно чл. 207, ал. 1 жури се свиква по искане на обвинението или на защитата по дела за тежки престъпления извън делата за тероризъм и за организирана престъпност. В чл. 207, ал. 2 е предвидено участието на съдебни заседатели по трудови дела, по дела за престъпления срещу народното здраве, по дела за нарушения, за изпълнение на присъди, както и по други дела, засягащи високи социални и обществени ценности. Съветник към съдебен състав е третата форма на участие на обществеността в съдопроизводството, регламентирана в чл. 207, ал. 3 от Конституцията. Съветникът е лице със специални знания и квалификация – взема участие в заседанията по делата, които имат за предмет специфична материя.

Конституцията прогласява принципа на несменяемост на съдиите. Те не могат да бъдат уволнявани, временно отстранявани от длъжност, премествани в друг район или на друга длъжност без решение на Висшия съдебен съвет.

2.2. Система на съдилищата

Системата на съдилищата в Португалия включва съдилища с обща компетентност и съдилища със специална компетентност.

2.2.1. Съдилища с обща компетентност

Общата компетентност обхваща гражданските и наказателните дела, както и всички други дела, които не са подсъдни на специализираните съдилища.

Правосъдната дейност се осъществява от следните съдилища с обща компетентност: **Върховен съд; въззивен съд (втора инстанция); първоинстанционен съд.**

Върховният съд е висшата съдебна инстанция с юрисдикция върху територията на цялата страна. В предвидените от закона случаи Върховният съд може да действа като първа, а също и като въззивна инстанция. Председателят на Върховния съд се избира от върховните съдии измежду тях.

Основна въззивна инстанция са апелативните съдилища.

По правило като първа инстанция функционират окръжните съдилища.

2.2.2. Съдилища със специална компетентност

Системата на съдилищата със специална компетентност включва Върховен административен съд, административни и финансови съдилища.

Върховният административен съд е висшата съдебна инстанция по административни и финансови дела. Председателят на Върховния административен съд се избира от съдиите към него измежду тях.

Административните и финансовите съдилища са компетентни по дела съответно от административен и финансов характер.

2.2.3. Военни съдилища

Самостоятелно място в системата на правосъдните органи заема **военните съдилища** (*court martial*). Съгласно чл. 213 от Конституцията военните съдилища се създават по време на война и имат юрисдикция по дела за военни престъпления.

2.2.4. Одитен съд

Разпоредбата на чл. 214 от Конституцията регламентира статута на т.нар. Одитен съд (*Court of Audit – Сметна палата*). Тази институция традиционно се нарича “съд” и се намира в глава V, посветена на съдебната власт, но не разполага с правосъдни функции. Седалището на Одитния съд е в Министерството на финансите. Председателят на Одитния съд се назначава от президента на републиката по предложение на правителството.

Правомощията на Одитния съд се свеждат основно до това да:

- дава мнение относно държавния бюджет, включително и относно бюджета на общественото осигуряване;
- дава мнение по бюджетите на автономните региони Азорски острови (*Azores*) и Мадейра (*Madeira*);
- следи за законосъобразното разходване на държавни средства;
- оценява финансовите отчети, които законът вменява в нейната компетентност.

В отделните региони на страната Одитният съд осъществява своите правомощия посредством регионалните си отдели.

2.3. Управление на съдилищата

Висшият съдебен съвет е органът на управление на съдилищата с обща компетентност. Той се председателства от председателя на Върховния съд.

Съставът на Висшия съдебен съвет включва още шестнадесет члена, двама от които се назначават от президента на републиката, а седем се избират от парламента. Останалите седем членове са съдии, които се избират от представители на съдийската професия на принципа на пропорционалното представителство.

Висшият съдебен съвет назначава, премества и повишава в длъжност съдиите и упражнява дисциплинарен контрол върху тях.

Съдилищата със специална компетентност имат свои самостоятелни и отделни от Висшия съдебен съвет управителни органи – **Висш съвет на административните съдилища** и **Висш съвет на финансовите съдилища**. Тези два органа съгласно чл. 217, ал. 2 от Конституцията назначават, преместват и повишават в длъжност съдиите в специализираните съдилища и упражняват дисциплинарен контрол върху тях.

3. Прокуратура

Конституцията прогласява автономността, независимостта и самостоятелността на прокурорската институция. При осъществяване на служебните си задължения прокурорите са безпристрастни и обективни и се подчиняват само на закона.

Лицата, осъществяващи прокурорска професия, имат следните рангове: главен прокурор; вице-главен прокурор (*Vice Attorney General*); заместник-главни прокурори (*Deputy Attorneys General*); областни прокурори; заместник-областни прокурори.

3.1. Главна прокуратура

Прокуратурата е организирана на **йерархически** принцип. Главната прокуратура е най-висшият орган на в системата на прокуратурата. В състава ѝ са включени главният прокурор, Висшият прокурорски съвет, Консултативният съвет към Главната прокуратура, техническа и административна служба.

Главната прокуратура:

- осигурява защита на законността;
- назначава на длъжност, премества, повишава и понижава в ранг, отстранява от длъжност, образува и провежда дисциплинарно производство срещу прокурори, с изключение на главния прокурор;
- ръководи, координира и упражнява надзор върху дейността на прокурорската институция;
- дава мнение по законосъобразността на договори, по които държавата е страна;
- предлага законодателни промени на министъра на правосъдието за по-ефикасната дейност на прокуратурата;
- уведомява посредством министъра на правосъдието парламента и правителството за наличие на противоречия и неясноти в нормативните актове;
- осъществява надзор върху процесуалната дейност на органите на съдебната полиция.

3.2. Висш прокурорски съвет

Главната прокуратура осъществява своите дисциплинарни и управителни правомощия посредством **Висшия прокурорски съвет**.

Съставът на Висшия прокурорски съвет включва: главния прокурор; областните заместник-главни прокурори; заместник-главен прокурор; двама областни прокурори; четирима заместник-областни прокурори; петима членове, избрани от парламента, и двама души с признати професионални качества, посочени от министъра на правосъдието.

Висшият прокурорски съвет:

- назначава на длъжност, премества, повишава и понижава в ранг, отстранява от длъжност, образува и провежда дисциплинарно производство срещу прокурори, с изключение на главния прокурор;
- приема вътрешно-устройствените правила за функциониране на Главната прокуратура;
- приема проектобюджета на Главната прокуратура;
- отправя предложения до главния прокурор за изготвяне на задължителни правила за изпълнение на служебните задължения от прокурорите;
- посредством главния прокурор предлага на министъра на правосъдието приемането на мерки за повишаване ефикасността в работата на прокуратурата.

3.3. Главен прокурор

Главният прокурор председателства Главната прокуратура. Той представлява прокурорската институция, сезира Конституционния съд за обявяване противоконституционността на законови разпоредби и свиква Висшия прокурорски съвет и Консултативния съвет към Главната прокуратура.

Главният прокурор се назначава от президента на републиката по предложение на правителството за срок от шест години. Процедурата по отстраняване от длъжност е същата като тази по назначаване.

Главният прокурор и вице-главният прокурор се ползват с дипломатически паспорти. Заместник-главните прокурори се ползват със специални паспорти.

3.4. Правомощия на прокуратурата

Основните правомощия на прокурорската институция са насочени към защита на законността, на правата на гражданите и на обществения интерес. Прокуратурата действа по свой почин и/или чрез сезиране.

В гражданското производство прокуратурата участва в предвидените от закона случаи: осъществява представителство на лица в неравностойно положение (с физически и/или психически увреждания); предоставя *ex officio* защита на социалните права

и законни интереси на работниците/служителите и на техните семейства; осигурява изпълнението на съдебните актове.

Прокуратурата е основен субект на наказателния процес. Тя е основният ръководен орган в досъдебната фаза на наказателното производство. Прокуратурата провежда предварителното разследване по наказателни дела от общ характер. Тя упражнява общо ръководство върху полицията, съответно върху съдебната полиция, в процеса на разследването.

4. Разследващи органи

Разследването на престъпления от общ характер се провежда от **полицията** под ръководството и надзора на прокуратурата.

Дейността по разследването на престъпления, които се характеризират с фактическа и правна сложност, както и разследването на тежки престъпления законът възлага на **специализираната съдебна полиция** (т.нар. разследваща полиция). Към престъпленията, разследването на които се провежда от съдебната полиция, спадат: трафикът на наркотици и психотропни вещества; престъпления срещу паричната и кредитната система; измама и корупция; тероризъм; убийство от неизвестен извършител; организирана престъпна група.

Главният прокурор може да разпорежи разследването да бъде проведено от служители на съдебната полиция и по дела за престъпления, наказуеми с повече от три години лишаване от свобода, както и когато това се налага с оглед сложността на конкретния случай.

Статутът на съдебната полиция е регламентиран в Закона за съдебната полиция от 1945 г.

Съдебната полиция е специализирана технически и научно в провеждането на разследване по наказателни дела с оглед разкриването и събирането на доказателства. Действията по разследването се осъществяват от служителите на съдебната полиция под ръководството и надзора на прокуратурата. Указанията на прокурора във връзка с разследването са задължителни за съдебната полиция.